

Doktorand: PhDr. Ondřej Slačálek

Název disertační práce: Obrazy nepřátel: Paměť, ekonomika a zločin

Oponent: prof. PhDr. Jan Jiráček, Ph.D. (MUP Praha, UK FSV)

Termín: červenec 2014

Disertační práce PhDr. Ondřeje Slačálka nazvaná *Obrazy nepřátel: Paměť, ekonomika a zločin* (Praha: UK FF 2014) se v kontextu oboru politologie věnuje výkladu konstrukce „významných Druhých“ v liberálně demokratickém politickém uspořádání na příkladu českého prostředí a dvou významných Druhých: komunistů a Romů. Za základní situaci, v níž sleduje předmět svého zájmu, si autor bere epizody relativní aktualizace nebezpečí ze strany Druhých, ústící do tzv. morální paniky.

Nebylo by účelné v tomto posudku shrnout strukturu práce a charakteristiku jednotlivých kapitol – autor práce tak na s. 11 učinil za recenzenta způsobem velmi vhodným a výstižným. Omezme se zde na konstatování, že autor vystavěl strukturu práce logicky, postupuje od vymezení předmětu svého zájmu (klíčoví „čeští Druzí“) přes metodologický výklad (diskurzivní analýza a morální panika) k vlastní analýze dokladového materiálu. Tím jsou pro doktoranda texty z mediální produkce získané v databázi Anopress. Poněkud nejasný zůstává vztah názvu práce a jejího obsahu: zatímco „paměť“ a „zločin“ jsou v práci zřetelně akcentovány, „ekonomika“ je sice přítomna, ale rozhodně není tematizována ve srovnatelné šíři a propracovanosti.

Autor otevírá práci trojím přestavením významných Druhých tematizovaných v českém prostředí – Němců, Rusů a Slováků. Toto představení postavil na existující interpretaci vybraných textů (např. Němce jako významné Druhé přibližuje prostřednictvím interpretace Palackého Nejedlým a Rádlem). Tento přístup autorovi dovoluje zachytit dynamiku ustavování významného Druhého jako mýtotvorný proces a tím si připravit prostor pro vlastní diskurzivní analýzu (nelze ovšem přehlédnout, že tato pasáž zůstává v práci téměř izolován, v dalším výkladu se k ní v podstatě neodkazuje a není využita ani k rozkrytí mechanismů vzájemné interakce interpretovaných mediálních sdělení).

Práce se opírá o spolehlivou rešerši, dobře vybranou a přesvědčivě interpretovanou literaturu (v níž poněkud překvapivě absentuje historická literatura k nacionalismu, asi především Miroslav Hroch). Z výsledného textu je zřejmé, že autorovo čtení je vedeno hlubokým vhledem do textu a schopností výsledky své interpretace jasně a srozumitelně vyložit (tím vyniká zvláště kapitola o konceptu morální paniky, včetně shrnutí diskuse o jeho kritice),

dokonce s náznakem jemné a kultivované ironie. Pro čtenáře přicházejícího z oblasti mediálních studií je pak důležité, že se zde autor vrovňuje s rolí médií a charakterizuje ji jako aktivní (na příkladu „vyváženosti“, s. 76 – i když výhodnější by asi bylo pracovat s konceptem tzv. mediální logiky, jak s ní pracuje např. David Altheide). Z metodologického hlediska je klíčová partie nazvaná *Tři součásti analýzy*, jež navazuje na diskusi o pojetích analýzy diskurzu (včetně pojmoslovné rozvahy) a v níž autor vykládá, jak postupuje při vlastní interpretaci podkladového materiálu.

Jádrem práce je vlastní analýza pokladového materiálu nabídnutá v kapitolách IV a V. Zde autor na základě mediálních výstupů nabízí (re)konstrukci morálních panik, v nichž se výrazněji nasvítla role negativního významného Druhého, jak ho vyložil v teoretických kapitolách, konkrétně komunistů (v konkrétní epizodě období kolem prezidentské volby, resp. vstupu do EU) a Romů (v konkrétní epizodě útoku ve Šluknovském výběžku). Autor v obou případech velmi přesvědčivě interpretuje mediální výstupy a s jejich pomocí vykresluje obraz konkrétních (nepřátelských) významných Druhých. Vhodně a citlivě přitom pracuje s kontexty, do nichž využívané výroky zapadají a které aktualizují (v této rovině je autor skutečně suverénní a velmi přiměřeně rozkrývá jednotlivé aspekty sledovaného mediálního diskurzu, viz např. výklad o práci s časem, s. 103n., či výklad dané epizody jako narace se zápletkou, s. 118n.). Čtenáři zůstává dlužen pouze některé dílčí aspekty analyzovaných textů – především „autorskou historii“, tedy jejich dosavadní produkci v na poli daného tématu, a vliv již zmíněné mediální logiky, tedy produkčních zvyklostí médií (to by jistě obohatilo například cíl „sledovat způsoby utváření názoru a preferovaného čtení zpráv“, s. 139, neboť i argumentace je součástí dané mediální kultury a jako taková má vliv na podobu dobových mediálních produktů).

I když je práce věcně a výkladově nepochybně přínosná a metodologicky ukázněná a propracovaná, místy přece jen autor opomíjí postup své práce vysvětlit či opřít alespoň o řádný odkaz – asi nejcitelnější je to u „close reading“, kde by alespoň na s. 13 odkaz do literatury být měl (možná na Williama Empsona).

Práce je napsána pojmoslovně ukázněným výkladovým stylem, stylistické neobratnosti se vyskytují vskutku ojediněle („notoricky známá“, s. 13, nešťastně opomenutí „třetí roviny“ ve slíbeném výčtu rovin analýzy na s. 50 – byť třetí rovina se dá odvodit z kontextu, „ve své formulaci“, s. 52, „vyjadřují jejich nepřípadnost“ – není jasné, zda „charakteristik“, s. 114, ad.). Po formální stránce je práce zpracována pečlivě, očividně prošla technickou korekturou (jen čtenáře poněkud mate nejednotnost v psaní druhý/Druhý – autor svůj úzus nevysvětluje a slovo používá ve zjevně stejném významu v obou grafických variantách, dokonce i téměř

vedle sebe, viz s. 13, podobně západ/Západ, s. 87, výjimečně se vyskytují drobné nedostatky v užití interpunkce – vložená věta, s. 35 za pozn. 17 –, nejednotnost v ne/přechylování, Hansen/ová na s. 38-39, „živelná“ místo „živelní“, s. 53. apod.).

Ondřej Slačálek se předloženou prací představuje jako zralá autorská osobnost, s nadhledem se vyrovnává se zvoleným tématem a postupy analýzy a interpretace. Předložená disertační práce nade všechny pochyby dokládá, že si autor osvojil principy samostatné vědecké práce a zcela jistě a jednoznačně splňuje nároky kladené na kvalifikační práce v doktorském studiu, **proto doporučuji, aby byla předložená práce PhDr. Ondřeje Slačálka přijata k obhajobě.**

V Praze 5. července 2014

prof. PhDr. Jan Jirák, Ph.D.

katedra mediálních studií MUP

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV